

Érzelmes lapozgatás apám dossziéjában

VISSZHANG - LI. évfolyam 33. szám, 2007. augusztus 17.

Tavalyelőtt kikértem a Történeti Hivataltól "a kizárólag velem kapcsolatba hozható személyes adatokat".

Feleségem már a szándék hallatára hevesen borzolta tüskéit. Gyerekeim értették ugyan az érveimet, de inkább csak rám hagyták a dolgot.

Miért is akartam én látni a dossziémat?

Valamiféle pozitív polgári engedetlenségből; a szabálybetartó sztrájk tiltakozó indulatával. Undorított a tisztességes törvény hiánya, a ravaszul elsikkasztott és mélyhűtött akták időzített előkerülése, szennylap-stílusú tálalása. Ha mindenki kikérné a maga aktáit, elfogyna a szeméthegy - gondolta bennem a zoon politikon, a társadalmi lény.

Hát a magánlény?

Abban valami enyhén mazochista kíváncsiság-féle működött. Mint gyerekkoromban, ha a félig gyógyult sebről óvatosan, föl-fölszisszenve leszedtem a vart. Pletykaéhség, melynek játékába időnként a család is beszállt: "K. egész biztosan. B. is, nyilván. Talán S. is?" Fájt volna, ha bármelyikükre rábizonyul, de érdekes is lett volna ugyanakkor.

Idő múltán felhívott a hivatal egyik munkatársa, kérdvén, hogy az apámmal, Mesterházi Lajossal kapcsolatos adatokat is kigyűjthetik-e. Néhány hónap múlva - öcséim engedélyével s a kért anyakönyvi kivonatok bemutatása után - egy sárgás borítékban kézhez kaptam a dossziékból kimásolt, pár mondatnyi-bekezdésnyi hivatkozásokat.

Enyhe sértődöttséggel észleltem, hogy rólam egy huncut sornyi sincs, de hamar napirendre tértem fölötte. Kicsi ember voltam; ha valaki mószerolni akart (milyen régi szép szó! - akartak néhányan), az a munkahelyemen mószerolt, magasabb instancia nem volt rám kíváncsi.

Apám anyaga nem kimondottan terjedelmes, az előzéklapokkal együtt ujjnyi vastag; de érzésem szerint érdemes az olvasó figyelmére.

(I. előzmények)

1956. június:

"Az elmúlt 7-8 év alatt a helytelen, szűklátókörű politika alaposan szétzilálta a magyar sajtó újságíró-állományát, (...) számos tehetséges újságíró elkerült a sajtó területéről, vagy évekig dobálták, vagy alacsony beosztásban ügködött, vagy rosszabb esetben börtönbe került... Nem tarthat számot a teljesség igényére az a futtában összeállított (...) lista (...): (...) Boldizsár Iván, (...) Mátrai Betegh Béla, Mesterházi Lajos, (...) Rónai Mihály András (...)" (Nemes György, a Béke és Szabadság főszerkesztője, "a DISZ Petőfi Körének a Néphadsereg Tiszti Házában rendezett újságíró vitáján.")

1956. szeptember:

"A vita vezetője - a Hazafias Népfrent javaslatára - Losonczy Géza, a Magyar Nemzet főmunkatársa volt. (...) A bevezető után, mivel a vita nehezen indult meg, először Erdős Péter újságíró, majd Mesterházi Lajos író szólalt fel." (Megyei titkári jelentés a szolnoki értelmiségi vitáról)

1957. február:

"Az ankétot tudomásom szerint az MDP Politikai Bizottsága szervezte (...). Az ankét célja az volt, hogy az írók mondják el véleményüket, tapasztalataikat a parasztság helyzetével, életével kapcsolatban. (...) Veres Péter, Illyés Gyula, (...) Karinthy Ferenc, Sarkadi Imre, (...) Mesterházi Lajos, (...) Galgóczi Erzsébet személyére emlékszem." (Letartóztatott)

1957. május:

"FELELET: Az Írószövetségben Déry Tibor író, Zelk Zoltán, Háy Gyula. (...)

KÉRDÉS: Tehát ezek voltak a fő hangadók. Sorolja fel ezek támogatóit, szimpatizánsait.

FELELET: Benjámin László, (...) Mesterházi Lajos, Sarkadi Imre, Eörsi István, Gáli József felszólalásaikkal támogatták a Nagy Imre-féle pártellenzékét." (Őrizetes)

1954 nyarán apám elvitt magával riportútra. Tizenhárom éves voltam, a ritkán látott félisten soha-addig meghívása szavamat szegte - utólag úgy látszik, az emlékezetemet is.

Az újság autójával mentünk, az újság sofőrje vezette. (Hogy milyenforma ember? Bácsi.) Tatabányán bizonyosan jártunk. Apám egy öreg bányászt faggatott, dereng, hogy "a változásokról". Közben az öreg menyé ételt rakott elénk, s mikor amaz többedszer bizonygatta, hogy őbelőle nem az ellenség beszél, a menyé odaszúrta, hogy hanem a bor. Hazafelé apám megmutatta, milyen messziről meglátni Budapest fénykoronáját.

Evidens, hogy Nagy Imre híres beszédének első évfordulója körül történt az utazás. Miért vitt el magával apám? Aki addig jószerivel emberszámba se vett? (Karácsonykor, húsvétkor nagyanyám telefonparancsára - "legalább egy évben egyszer megnézhetné a fiadat" - pikírt megjegyzések kíséretében végigunatkozott egy-egy látogatást.)

Az az érzésem, hogy a Nagy Imre-év megrázta - mint Krisztus a vargát. Kirázta a ráarakódott, rászáradt sárpáncélból, mint annyi más kollégáját. És ezt az érzést - "fiadnak / Hagyd örököül ha kihúnysz" - át akarta adni nekem. Rövid távon megható, groteszk kudarccal. De az emlékmag évek múltán kikelt és értelmet nyert mégis.

Apámnak a hatóság nyilván a fejére olvasta a Nagy Imre-s múltját. Nyilván rá is ijesztettek. De apám nemcsak ezért állt be "Kádár-kutyának".

(II. főcselekmény)

1958. november:

"(...) ugyanakkor alkalmazottjuk volt (Püskyéknek) a háború alatt Mesterházi Lajos, aki a Magyar Élet Kiadó belső életéről bizonyára sok tapasztalattal rendelkezik." ("Keleti")

Apám még ezekben az években sem volt igazán ismert ember, a nyilvánvaló tévedést ennek tulajdonítom. Püskynek családjából Czibor János volt alkalmazottja a háború alatt, Magda nagynéném férje, aki utóbb kritikusként és sok más kiadóban is forgolódó irodalmi ritterként vált híressé.

"Keleti" tévesztését meg sem említeném, ha nem adta volna elő magát ismét, fordított irányban. A Nemzeti Színházért meghirdetett gyűjtés kapcsán említette egy cikkében Hubay Miklós Magdát az adakozók között. Nem mint az én nagynénémet említette, hanem mint apám húgát és Czibor János volt feleségét. Ez utóbbi megjelölés azonban nem kerülhetett nyilvánosságra: egy irodalmi és pártférfiú kihúzta, mondván, ő soha nem hallott a sógorságról, különben is egy Czibor János még holtában se legyen egy Mesterházi Lajos sógora.

1958. június:

"Mesterházi hozzászólását nem helyeselték, és állandóan megjegyzéseket tettek arra. Lipták kijelentette, hogy (...) semmi változás nem lesz a "forradalom" előtti állapot között (sic!), ezután is a Mesterházi-féle

kommunista írók akarják majd vezetni a magyar irodalmat. Mindenkit el fognak nyomni, aki "szabadon" akar majd írni. (...) Kíváncsi arra, hogy azok az új gyakornokok (sic! - akarnokok?) honnan fognak tehetséget is adni embereknek, hogy az ő kívánságukat kiszolgálják." ("Kovács János" jelentése a veszprémi Balatoni Napok író-konferenciájáról.)

1960. február:

"(...) T. Mesterházi Lajosról érdeklődik. Ezzel kapcsolatban

F.: Te Kálmán, az Illés Béla hozzá képest író. Ő mond valamit. Ő (M. L.) semmi, ő nem is szellem, nem is kultúra, semmi sincs abban az emberben." (Jelentés a 083. sz. objektumról, név nélkül)

1961. november:

"(...) az a véleménye, hogy mindegy, ha mások is mennek előadást tartani, mert az egyéniség, a nagyság vonzása és aránya fogja eldönteni, hogy a gyerekekben kik hagynak nyomot: Illyés Gyula vagy Mesterházi. Ebben a tekintetben nincs mit félni az ilyen versenytől. Az a fontos, hogy a diákságot az írókkal személyes kapcsolatba hozzuk (...)" (az Ellenállók c. csoportdosszié I. sz. melléklete - "Az illegális mozgalom célkitűzései és politikai platformja", 18. o.)

1957 áprilisában apám meglátogatott bennünket. Csak velem akart beszélni. Gyerekkorának Wekerle-telepi helyszínein sétáltunk, mesélt róluk is, de csak mellesleg. A politikai szerepét akarta tisztázni előttem.

Egyértelműen baloldali családban (nagyanyám, anyám, Magda) nőttem föl, ugyanakkor a templomi énekkar próbáin és vasárnapi szerepléseim mindig ott voltam. (Tetszett a zene, tetszetek a lányok, s a miselátogatást is letudtam.) A szovjet beavatkozást - baloldali létemre? lévén? milyen szerkezetet is használjak - utáltam. Többnyire jobbfelé hajló barátaimmal sokat vitáztam, 1956 ügyében egyetértettünk.

A március 15. előtti napokban teherautók hajtottak végig lassú menetben a Wekerle-telep fontosabb útjain. Rajtuk géppisztolyos munkásőrök, a vezetőfülke tetején tányéros golyószóró. Egyedül voltam a Fő tér oldalsó útján, hideg viszolygással, fojtott gyűlölettel és félelemmel néztem őket.

Apám önmagáról mesélt. Hogy milyen megalázó volt a Rákosi-korszak. Milyen szépen indult a forradalom, és milyen csúnyán elfajult, olyannyira, hogy elkerülhetetlenné vált a szovjet csapatok beavatkozása. Ez tragikus, de immár szükségszerűen adott körülmény. Az ország, a Haza érdeke, hogy az élet, a munka újra kezdődjék. A rákosizmussal le fogunk számolni, hisz az eszme érvényes, a zászló szent akkor is, ha piszkos kézzel nyúltak a nyeléhez.

S a szovjet csapatok? A világ két táborra szakadt, az imperializmus minden vákuumba benyomul, mindenütt egyenlő erővel kell föllépnünk, itt is, Magyarországon. Majd jön egy jobb világ, akkor mind a két nagyhatalom mindenhol kivonul. A Szovjetunióknak mindenképpen az az érdeke, hogy hazavigye a katonáit. Élni kell, dolgozni kell, és igenis részt venni a közéletben, nehogy a silány alakok visszavegyék a pozíciókat. A párt, az ifjúsági mozgalom olyan lesz, amilyenné mi, becsületes dolgozó emberek formáljuk.

Ittam a szavait. Másnap megmondtam a barátaimnak, hogy belépek a KISZ-be. Patetikus mondatok estek mindkét részről. A rákövetkező héten jelentkeztem a kerületi alapszervezetbe.

Ó, hallom a harsány röhögést. Azt a verziót azóta én is lefuttattam magamban. Mesterházi elvtársnak gúnyos, kínos, számon kérő megjegyzéseket tesznek az elvtársak a kamasz fiára, aki templomi kórusba jár, és teli szájjal szidja az oroszokat. Ennyire nem törődik Mesterházi elvtárs a jó hírével? Ennyi tekintélye sincs a családjában? Ennyire nem ér rá a sok dolgától, hogy azt a hülye kölykét ráncba szedje? - Mesterházi elvtárs pedig megszívleli az elvtársi bírálatot, időt szakít fontos teendői közepette, és beszél a fia hülye fejével.

Így lett volna? Nem így volt. (Egy megszorítás: csakugyan elővette miattam valaki: Magda.)

Apám előadásának egyszemélyes közönsége én voltam, egyetlen tanúja én vagyok. Éppen eléggé érzékeny kamasz voltam, huszonhárom éves korom óta pedig színházat csinállok. Apám makulátlanul hiteles volt, feltárulkozó, vívódó, tépelődő, hitet-eszmét kereső, sehol egy rossz hangsúly, egy hamis gesztus.

Hogy aztán apám mint író, mint szónok, mint így-úgy előadóművész - színész - netán beleélte magát az alakításba, előhívta bensőjéből azt a feltárulkozó, vívódó, hitet-eszmét kereső karaktert ("főrendező úr, kérem, holnapra hozom a figurát"), amivel engem a legjobban meggyőzhetett? Ki tudja. Az embernek több éneje van.

Akik tudták apámról, hogy kicsoda, azok sem ismerték 1956 előtti, olykor ígéretes munkáit; kizárólag aktuálpolitikai írásait olvasták. És mivel a mondandót utálták, az írókat automatikusan sorolták a tehetségtelen akarnokok közé. Mármint apám akkori írásai közül jó néhány csak a satirikus gúnyra érdemes, arról pedig, hogy előadóként micsoda bődületes dolgokat volt képes mondani, legendák keringtek irodalmi körökben. A hatalmi ambíció vádja viszont igazságtalan: a hatalom egy Don Quijotét sem vonzhatott volna kevésbé.

1961. október:

"Dicsérőleg beszélnek Mesterházi Lajos "Tizenegyedik parancsolat" c. színdarabjáról, dicsérik a "Két Bolyait"." (Jelentés a 0257. sz. objektumról, név nélkül)

1961. március:

"X: Ez a szomorú aztán, ugye, hogy - hát, kérem szépen, kaptam többi között egy darabot, elolvastam, hozzákezdtam, megpróbálkoztam, elsőben (felvonásban) nincs semmi, másodikban nincs semmi, harmadikban nincs semmi - és megállapítottam, hogy az a papír, amire ezt gépelték, üresen többet ért volna. Miért kell ezt csinálni? Abszolút -

Y: Hát nagyon nehéz. - Nem Mesterházi írta véletlenül?

X: Nem Mesterházi.

Y: (csodálkozást tettetve) Nem Mesterházi?!

X: Erdős László írta.

Y: Ugyanaz tökbén." (Jelentés a 0145. sz. objektumról - lehallgatott, rögzített telefonbeszélgetés, név nélkül)

Az "irány-írói" művek után, amint a hatalom egyre inkább konszolidálta magát, apám életében másfajta művek következtek: ezek valóságos magánéleti konfliktusokat tárgyaltak - a "szocialista erkölcs" nevű izé szempontjából.

Világosan emlékszem, hogy a közönség - a művelt közönség is - szerette őket, (én is szerettem őket); A tizenegyedik parancsolatot különösen, egyrészt mert "minden meg volt mutatva, minden meg volt magyarázva" benne, de ízléses, mértéktartó didaxissal, másrészt a komikus betétek miatt, ezeket a közönség egyenesen zabálta (bocsánat, színházi zsargon), s a színészek több év múlva is fátyolos szemmel emlegették. Nekem is, kezdő rádiós koromban, nem egy vidéki színházi fölvétel után, a társalgóban.

Tökéletesen megértem viszont, hogy aki, régi színházi róka lévén, szakmai mércével mért, ráadásul az író közéleti szerepétől is viszolygott, az csak gúnyolódhatott rajtuk.

1960. október:

"A.: (...) én próbáltam vele négyszemközt azt mondani, hogy Gézukám édes, hát próbálja, mondjuk Fodorral ezt a dolgokat mondogatni, vagy Mesterházzal, vagy Darvassal (...) próbálja eze(ke)n élesíteni

már most a nyelvét, ehhez nincs mersze, ehhez erkölcsi becsületének kéne legyen (...)

B.: Erre mit szólt?

A.: Hát rettenetesen - kikérte magának." (jelentés olvashatatlan sz. objektumról - lehallgatott, rögzített telefonbeszélgetés, név nélkül.)

1960. november:

"X.: Neheztel rám Géza.

Y.: Igen? Miért?

X.: Mert egy párszor (...) nagyon szidott embereket, írókat, és engem nagyon bántott (...) hát szóval mondom neki, hogy (...) itt van Darvas is, itt van Mesterházi, Illés Béla - Gézukám, próbáljon meg egy jó cikket megereszteni, egy jó viccet róluk elmondani, ahhoz kicsit gyáva maga, Gézukám (...)" (jelentés a 0145. sz. objektumról - lehallgatott, rögzített telefonbeszélgetés, név nélkül.)

1960. november:

"X.: (...) még az se baj, ha, mondjuk, túl szigorúak a kritikában, de, mondjuk, nem engedhető meg a mai helyzetben (...) Gézának biztos volna sok mondanivalója Mesterháziról is." (jelentés ugyanonnan.)

1961. március:

"A.: Hát, minekhívják, én beugrattam szegény Gézát, és mondtam, hogy itt volt fent egy parasztbácsi (...) és aztán hát mondta, hogy milyen jó az íróknak, hogy tízezreket meg ötezreket keresnek, olvassa az újságban, hogy nem tudom, 100 000 példány jelenik meg, pl. Illés Bélának a könyve, aztán hát Fodornak meg Mesterházinak, hogy 30 000-ben jelent meg, hogy milyen jól meg az íróknak (...)" (jelentés olvashatatlan sz. objektumról - lehallgatott, rögzített telefonbeszélgetés, név nélkül.)

A KISZ kerületi alapszerve csak hosszú, indulatos vita és egyhónapi próbaidő után vett föl "tagjai sorába". Elhatározásomat ugyanis nemcsak környékbeli barátaimnak jelentettem be, hanem a gimnáziumi osztálynak is, valami olyasféle mondattal többek között, hogy ne csodálkozzanak, ha nemsokára "KISZ-jelvénnel, glóriásan" látnak. Ezt az iskola egy-két alapszerv-belije "KISZ-jelvényben-glóriában"-nak értelmezte, tehát a megvádoltak, hogy nem hittel, hanem cinikus közönnyel, érdekből akarok belépni.

Az év (1957) őszén azután megtudtam a valódi okot. "Hogyhogy nem voltál kint a VIT-en? - fogadtak. - Mindenki tudta, hogy azért jelentkezel, mert apád megígérte, hogy kivetet a VIT-re, ha belépsz." Jó nyaram volt, két hét KISZ-tábor is belefért, bár abból főként némi suta udvarlás volt az érdekes; amúgy pedig (a sporton kívül) a zenehallgatás és a könyvek: faltam a klasszikusokat; a Világifjúsági Találkozó hidegen hagyott. Ezt akkor nem vallottam be; tagtársaim sértett proletár öntudatának pedig kellő elégtételt adott a tény, hogy nem vettem részt a világ haladó ifjúságának páratlanul hangulatos seregszemléjén. Hogy a föltételezés rám is, apámra is megalázó, azt csak a lépcsőházban fogtam fel.

Apám tehát nem alázta meg magát, nem küldetett ki jutalomutazásra Moszkvába. De a kiemelt példányszámot, a jó keresetet, a kritikai védettséget örömmel elfogadta. Hiúságában elhívén, hogy a szépségéért szeretik. Ettől függetlenül el tudom képzelni, hogy Gézukám túlzásba vitte az öncenzúrát, hisz akár meg is ereszthetett volna egy jó cikket az éltanuló írókról, nem nyakazták volna le érte.

"Gézukám". Ugyan ki lehetett? Méltó díszre volna a magyar irodalmi anekdotakincsnek.

1958. december:

"A vita során szinte egységesen alakult ki az a felfogás a népiek között, hogy a párt állásfoglalása a polgári írók előretörésének szálláscsinálója. Elhangzottak olyan vélemények, hogy az állásfoglalást egy "polgári zsidó klikk" erőszakolta rá a pártra, s ez nem a párt, hanem a klikk érdekét szolgálja. Úgy vélik, hogy a polgári írók ki akarják szorítani a népieseket az irodalmi életből, s maguk akarnak uralkodóvá válni.

Legélénkebben Bölöni György és Mesterházi Lajos elvtársak felé irányul a támadás a népiesek részéről." (A népi írók között lévő helyzet a párt állásfoglalása után. Jelentés - föltehetőleg kollektív munka, név nélkül.)

1961. augusztus:

"C.: (...) már engem megdöbbsentett Gyulának az a dolga, amikor írta, hogy a szláv irodalom mennyivel nagyobb, és a román irodalom mennyivel nagyobb -

D.: Hát az abszolút marhaság! (...)

C.: (...) mondjuk, ha itt egyáltalán idegen írókról lehet beszélni, akkor jövök a Mesterházival, meg Gergely Sándorral, meg ezekkel, és akkor nem csinálom megfordítva, ez olyan önleköpdösés. Jaj, borzasztó!" (Jelentés az olvashatatlan sz. objektumról - lehallgatott, rögzített telefonbeszélgetés, név nélkül.)

1961. november:

"X.: (...) Mondom, hát ez nem magyar irodalom, ez lehet újságírás, lehet a dolgoknak egy okos elrendezése, de hát ez mégsem a mi irodalmunk, úgy veszem észre, nem a mi irodalmi hangunk. (...) És megszállják ezek a hangadók - úgy látom - hogy ki is az a Mesterházi Lajos, azt sem tudom -

Y.: Az egy zsidó-sváb keverék.

X.: Keverék -

Y.: Igen, német - született német. Az apja valami zsidó - nyomorék (...)" (Jelentés a 0145. sz. objektumról - lehallgatott, rögzített telefonbeszélgetés, név nélkül.)

Ahányszor ezt olvasom, előnt az indulat - de az nem érdemes az olvasó figyelmére.

Valamikor 1965-ben, a Magyar Rádió zöldfülű dramaturgjaként egy értekezleten döbbsenten hallottam, hogy több kolléga sérelmezi a "kommunista írók" feljelentgetéssel párosuló agresszív törtetését. Szót kértem, és megneveztem néhány tudomásom szerint párttag, s ugyanakkor kvalitásos író. Megmosolyogtak, néhányan fennhangon. Majd egy idősebb kolléga megmagyarázta, hogy a moszkvai emigrációból (anno dacu) hazatért, szektás, szenilis íróklikket szokás magunk között "kommunista íróként" emlegetni.

Furcsa volt.

Utóbb, húszévnyi MSZMP párttagság (1969-89) során, pusztán a Magyar Rádió irodalmár alapszervezetében, "egyszerű párttagként" megtanulhattam, hogy az MSZMP nem egy párt, hanem körülbelül öt; s hogy többpárti mivolta nemcsak a magas régiókra áll. Íme, korabeli terminusokkal, a séma: 1) a főnökök pártja; 2) a bajuszoké: a. konzervátor, b. reformer; 3) a pajeszoké: a. konzervátor, b. reformer. Máig belénk csontosodtak a 30-as évek; hogyne hatottak volna beszédmódunkra (gondolkodásmódunkra) húsz-harminc évvel ezelőtt. ("Ez nem a párt, hanem a klikk érdekét szolgálja" - ugye hallani, hogy itt nem a makacs ellenálló, hanem a rezsime mellé felzárkózó párttag szól?)

Így lehetett apám az irodalmár közvélemény ilyen-olyan szeletében egyszerre Bölöni György és Gergely Sándor harcostársa. Egyszerre franciás és moszkovita - mivelhogy idegen, mivelhogy zsidó: hadd tartsa össze a két összetarthatatlan abszurdumot a harmadik.

Hogy mit gondolok az 1961-es telefonáló fortyogó indulatáról? Nem mentegetem. Utálom. És fáj, hogy tíz-egynéhány éve a nyilvánosság fórumait is előntötte.

(III. lezárás)

1967. október:

"A csoportosulás az írók között ma sokkal bonyolultabb (...) a párthoz való viszony szerinti ötvenes évekbeli alapállást most már az ötvenhathoz való viszony is módosította (...) a csoportképződésben most

sokkal nagyobb szerepet játszik az anyagi érdekközösség (...) nagyobb a súlya az eszmei közösséghez képest is." (A jelentésadó az irodalmi életet áttekintve nyolc-tíz csoportot különböztet meg:) ""öreg" népiesek; Lukács-csoport; parasztszármazású fiatalok; baloldaliak; polgári derékhad; egzisztencialisták; egzisztencialisták II.; "vidám cimborák".

Majd a csoportot nem képezők között megemlíti: "Magányosnak látszik Mesterházi Lajos is." ("Sárdi" - az irodalmi területen lévő csoportosulásokról.)

Már hogyné látszott volna magányosnak Mesterházi Lajos 1967 őszén. Már első remekét, a Vakációt írta "a könnyed önirónia és a szeretet jegyében". Már élt benne az autonómia igénye, már csúszott kifelé a hatalom kisebbik piksziséből is. A tolószékből, a néhány hűséges barátjával "képezett volna csoportot"? Ugyan. Akárhány ünnepi cikket is írt még hithű szorgalommal a Népszabadságba, politikai-hatalmi tekintetben már nonentitás volt.

Szegényt a Jóisten is annak teremtette.

Mesterházi Márton